

crkva u svijetu

EKUMENIZAM

TEMELJNI DOKUMENAT KATOLIČKO-PRAVOSLAVNOGA DIJALOGA

Ratko Perić

U povijesnim uzajamnim odnosima između Katoličke i Pravoslavne Crkve kroz više stoljeća bila je u modi *borbena* teologija. Išlo se za tim, i s jedne i s druge strane da se zašilji ono što nam nije zajedničko, što nas u bilo kojem pogledu razdvaja i udaljuje. Nekada su to bili naglasci o važnim istinama: Presveto trojstvo, papinski primat a nekada se radilo o mebitnim pojedinostima (beskvasni kruh, brijanje brade itd.). Danas, nakon II. vatikanskog sabora zašli smo u fazu *dijaloške* teologije. Polazi se upravo od onoga što nam je zajedničko i isto, te se to umjesno ističe i međusobno priznaje, a tijekom vremena dolaze na dnevni red i one točke i vjerske istine koje nas razjedinjuju i čine različitim.

Dijalog između katolika i pravoslavaca, započet na međunarodnoj razini 1976. godine,¹ pokazao je svoje vidljive plodove. Nakon zajedničkog metodičkog dokumenta: *Polazište za dijalog* (Plan pour la mise en route du dialogue théologique ente l'Église Catholique et l'Église Orthodoxe), u kojem je naznačen *cilj, metoda i tehnika dijaloga*,² objelodanjena su dva značajna teološka rezultata katoličko-pravoslavni susreta. Radi se o dokumentima pod naslovom: *Otajstvo Crkve i Euharistije u svjetlu Tajne Svetoga Trojstva*, koji je predložen na I. zasjedanju Međunarodne mješovite teološke komisije na Rodosu 1980 godine, a odobren na II. plenarnom zasjedanju u Münchenu 1982. godine,³ a drugi je *Vjera, sakramenti i jedinstvo Crkve*, zadan na zasjedanju u Münchenu, a odobren tek 1987. godine u drugom dijelu IV. plenarnog zasjedanja Komisije u Bariju.⁴

Ovdje se ukratko osvrćemo na prvospomenuti dokumenat »Otajstvo Crkve...« donoseći ga u hrvatskom prijevodu. Tri su poglavlja u tom zajedničkom tekstu. U prvom se odgovara na pitanje: Kako valja shvatiti sakramen-

¹ Usp. članak *Dijalog između katolicizma i pravoslavlja*, u *Crkva u svijetu*, 2/1976, str. 177–190, osobito 181–185.

² Dokumentat nije nigdje u cjelini objavljen. Vidi izvode u: E. FORTINO, *Il dialogo tra la Chiesa Cattolica e la Chiesa Ortodossa*, u *Portare Cristo all'Uomo*, II — Testimonianze, P. U. Urbaniana, Studia Urbaniana 23, Roma, 1985, str. 58–63.

³ Izvorni francuski tekst: LE SECRÉTARIAT POUR L'UNITÉ DES CHRÉTIENS. *Le mystère de l'Eglise et de l'Eucharistie à la lumière du mystère de la Sainte Trinité* u *Service d'Information*, II—III/1982, str. 115–120.

⁴ Izvorni francuski: *Foi, sacrements et unité de l'Eglise*, u: *La Documentation Catholique*, nr. 1954, 17 janvier 1988, str. 122–126.

talnu narav Crkve i Euharistije u odnosu na Presveto Trojstvo? U drugom se proučava odnos između Euharistije koju slavi biskup u mjesnoj Crkvi i Tajne Boga u zajedništvu Triju Osoba. A u trećem se obrađuje odnos između euharistijskoga slavlja mjesne Crkve i zajedništva svih mjesnih Crkava u jednoj svetoj Crkvi Božjoj. U tekstu se išlo za tim da se iznese na vidjelo zajednička vjera, unatoč različitim teološkim pristupima, raznolikim liturgijskim obredima, raznovrsnoj disciplinskoj praksi i nejednakim kanonskim propisima na Istoku i na Zapadu. Članovi Komisije polaze od biblijske stvarnosti, osobito se oslanjaju na patrističku predaju, imaju u vidu teološki razvoj problematike kroz povijest do danas, ostavljajući po strani skolastičku terminologiju. Iako je tekst potpisalo šezdesetak članova dijaloške Komisije — među njima kardinali, arhiepiskopi / nadbiskupi, mitropoliti, najizvršniji ekumenski teolozi s pravoslavne i s katoličke strane — ipak dokumenat nikoga ne obvezuje. Još se o njemu nisu službeno izjasnile ni Katolička na Pravoslavna Crkva. On za sada vrijedi samo kao svjedočanstvo suvremenih ekumensko-teoloških napora, izraz konkretnih dijaloških nastojanja, posebno u razdoblju od 1976. do 1982. godine.

Čitatelj će primijetiti da su i u hrvatskom prijevodu ostali, izvorno ili prilagođeno, istaknuti svetopisamsko-svetoatački izrazi, češće grčki negoli latinski, koji imaju svoju posebnu teološku težinu i značenje.⁵

OTAJSTVO CRKVE I EUHARISTIJE U SVJETLU TAJNE SVETOGA TROJSTVA

Međunarodna mješovita komisija za teološki
dijalog između Rimske Katoličke Crkve i
Pravoslavne Crkve — Drugo plenarno zasjedanje
München, 30. lipnja — 6. srpnja 1982.

Prema dogovoru na Rodosu, ovaj izvještaj govori o otajstvu Crkve obrađujući samo jedan od njegovih vidova, ali koji je od posebne važnosti u sakramentalnoj perspektivi Crkve: to je otajstvo Crkve i Euharistije u svjetlu tajne Presvetoga Trojstva. Bilo je naime zatraženo da se kao polazište uzme ono što nam je zajedničko te da, to razvijajući, obrađujemo iznutra i postupno sve one točke u kojima se ne slažemo.

Ovim dokumentom želimo pokazati da zajednički izražavamo vjeru koja je nastavak vjere apostola.

Ovaj dokumenat označuje prvu etapu u nastojanju da se ostvari program pripremne komisije odobren na prvom zasjedanju dijaloške komisije.

Budući da se radi o prvoj etapi u kojoj se dotiče otajstvo Crkve samo pod jednim od njegovih vidova, mnoge točke još nisu ovdje obrađene. O njima će se raspravljati u slijedećim etapama kao što je predviđeno spomenutim programom.

I.

1. Knist, utjelovljeni Sin Božji, umrli i uskrsl, jest jedini koji je pobijedio grijeh i smrt. Govoriti o sakramentalnoj naravi Kristova otajstva znači podsjetiti na mogućnost pruženu čovjeku, a po njemu i cijelom kozmosu, da doživi iskustvo »novoga stvorenja«, kraljevstva Božjega, *hic et nunc*, preko osjetljivih i stvorenih zbiljnosti. To je način (*tropos*) na koji jedinstvena Osoba i jedinstveni događaj Kristov djeluje i postoje u povijesti od Duhova do dru-

⁵ Ističemo napose neke izraze: *agape* = ljubav; *anaphora* = euharistijska molitva, misni kanon; *anamnesis* = spomen-čin, sjećanje; *charisma* = dar, milost; *chirotonia* = rukopoloženje; *diakonia* = služenje; *ephapax* = jednom zauvijek; *epikleisis* = zaziv; *episkopé* = biskupstvo; *exomologesis* = ispovijedanje; *exousia* = vlast, ovlaštenje; *kathedra* = stolica, biskupsko sjedište; *kerygma* = navještaj; *koimonia* = zajedništvo, sudioništvo; *leiturgos* = bogoslužnik; *metabolein* = pretvoriti; *metanoia* = obraćenje, opamećenje; *mysterion* = otajstvo, tajna; *synaxis* = sastanak (euharistijski); *tropos* = način, obrat.

goga Pojavka. A taj vječni život koji je Bog dao svijetu u događaju Krista, njegova vječnog Sina, nalazi se u ljudskim »glinenim posudama«. On se daje samo kao predokus, kao zalog.

2. Na Posljednoj Večeri Krist je rekao da »daje« svoje Tijelo učenicima za život »mnogih«, u Euharistiji. U njoj je taj dar Otac učinio svijetu, ali u sakramentalnu obliku. Od toga trenutka Euharistija postoji kao sakramenat samoga Krista. Ona postaje predokus vječnoga života, »lijek besmrtnosti«, znak budućeg Kraljevstva. Sakramenat Kristova događaja postaje tako istovjetan sa sakramentom Euharistije, koji nas posve pritjelovljuje Kristu.

3. Utjelovljenje Sina Božjega, njegova smrt i uskrsnuće ostvarili su se od samoga početka po volji Očevoj u Duhu Svetom. Taj Duh, koji vječno izlazi od Oca i očituje se po Sinu, pripremio je Kristov dolazak i posve ga ostvario u uskrsnuću. Krist, koji je sakramenat *par excellence*, darovan od Oca svijetu, i dalje se daje za mnoge, u Duhu, koji jedini daje život (Iv 6). Sakramenat Krista jest također zbiljnost koja može postojati samo u Duhu.

4. Crkva i Euharistija

a) Premda evanđelisti u prikazu Večere šute o djelovanju Duha, on je ipak bio povezan više nego ikad s utjelovljenim Sinom da bi se izvršilo Očevovo djelo. Duh još nije bio darovan, učenici ga nisu primili kao osobu (Iv 7, 39). Ali kad je Isus proslavljen, onda se i Duh izliva i očituje. Gospodin Isus ulazi u Očevu slavu te u isto vrijeme, izljevom Duha, na svoj sakramentalan *tropos*, u ovaj svijet. Duhovi, dovršenje vazmenog otajstva, otvaraju u istih mah posljednja vremena. Euharistija i Crkva, Tijelo Krista raspetoga i uskrsloga, postaju mjesto energijâ Duha Svetoga.

b) Vjernici su kršteni u Duhu u ime Svetoga Trojstva da tvore jedno tijelo (usp. 1 Kor 12, 13). Kad Crkva slavi Euharistiju, onda ostvaruje »ono što ona jest«, Tijelo Kristovo (1 Kor 10, 17). Krštenjem i krizmom (potvrdom) na ime udovi Kristovi jesu »pomazani« Duhom, ucijepljeni u Krista. Ali po Euharistiji vazmeni se događaj širi u Crkvi. Crkva postaje ono na što je krštenjem i krizmom pozvana. Pričešćujući se Tijelom i Krvlju Kristovom vjernici rastu u tom mističnom pobožanstvenjenju koje ostvaruje njihovo boravište u Sinu i u Ocu po Duhu.

c) Tako, s jedne strane, Crkva u ovom vremenu slavi Euharistiju kao izraz nebeske liturgije, a s druge strane Euharistija izgrađuje Crkvu u tom smislu što po njoj Duh uskrsloga Krista oblikuje Crkvu u Tijelo Kristovo. Zato je Euharistija zaista sakramenat Crkve, ukoliko je sakramenat cijeloga dara što ga je Gospodin sam učinio svojim i kao očitovanje i porast Tijela Kristova, Crkve. Crkva hodočasnica slavi Euharistiju na zemlji sve dok njezin Gospodin ne dođe predati Kraljevstvo Bogu Ocu, da Bog bude »sve u svima«. Ona tako predujima sud svijeta i njegovu konačnu preobrazbu.

5. Poslanje Duha povezano je s poslanjem Sina. Slavljenje Euharistije otkriva božanske energije koje Duh očituje na djelu u Tijelu Kristovu:

a) Duh *priprema* Kristov dolazak najavljujući ga po prorocima, usmjerujući prema njemu povijest izabranog naroda, začinajući Krista iz Djevice Marije, otvarajući srca njegovoj riječi.

b) Duh *očituje* Krista u njegovu djelu Spasitelja, u Evanđelju koje je on sam. Euharistijsko slavlje jest *anamnesis* (spomen-čin): istinsko, ali sakramentalno, *ephapax* (jednom zauvijek) postoji i posadašnjuje se. Slavljenje Euharistije jest *par excellence kairos* otajstva.

c) Duh *pretvara* (*metabolê*) posvećene darove u Tijelo i Krv Kristovu da se ostvari rast Tijela koje je Crkva. U tom smislu cijelo je slavlje *epikleisis* koja u nekim trenucima dolazi jače do izražaja. Crkva je stalno u stanju *epikleise*.

d) Duh *uvodi* u zajedništvo s Tijelom Kristovim sve koji sudjeluju na istom kruhu i na istom kaležu. Polazeći odatle Crkva očituje ono što jest: sakramenat otajstva *koinonije*, »šator Božji s ljudima« (usp. Otk 21, 4).

Duh *ponazočuje* ono što je Krist učinio jednom zauvijek — događaj otajstva — i dovršuje ga u svima nama. Taj odnos prema otajstvu, očitiji u Euharistiji, nalazi se u drugim sakramentima, koji su svi čini Duha. Stoga je Euharistija središte sakramentalnoga života.

6. Euharistijsko slavlje, uzeto u cjelini svojoj, ponazočuje trojstveno otajstvo Crkve. Tu se sa slušanja riječi s vrhuncem u navještaju Evanđelja, —

apostolskog navještaja utjelovljene riječi — prelazi na zahvalu prema Ocu, na spomen-čin Kristove žrtve i na pričest s njim zahvaljujući zazivnoj molitvi izrečenju u vjeri. Jer, u Euharistiji *epikleza* nije samo zaziv na sakramentalnu pretvorbu kruha i kaleža. Ona je također molitva za potpuni učinak zajedništva svih na otajstvu koje je Sin objavio.

Na taj se način nazočnost samog Duha proteže, po sudjelovanju na sakramentu utjelovljene riječi, na cijelo tijelo Crkve. Ne kaneći riješiti poteškoće između Istoka i Zapada s obzirom na odnos između Sina i Duha, možemo već sada zajedno reći da nam se ovaj Duh koji izlazi od Oca (Iv 15, 26) kao jedinog izvora u Trojstvu, i koji je postao Duh našega sinovstva (Rim 8, 15), jer je on također Duh Sina (Gal 4, 6), daje posebno u Euharistiji od toga Sina na kojem počiva u vremenu i u vječnosti (Iv 1, 32).

Zato se euharistijsko otajstvo izvršuje u molitvi koja ujedinjuje riječi po kojima je utjelovljena Riječ ustanovila sakrament, i u *epiklezi* u kojoj Crkva, potaknuta vjerom, moli Oca, po Sinu, da pošalje Duha tako da u jedincatost prikazanju utjelovljenoga Sina sve bude dovršeno u jedinstvu. Po Euharistiji vjernici se sjedinjuju s Kristom koji se s njima prikazuje Ocu te primaju moć da se jedni drugima prikažu u duhu žrtve, kao što se sam Krist prikazao Ocu za mnoge, dajući se tako ljudima. To dovršenje u jedinstvu, izvršeno nedjeljivo po Sinu i Duhu, djelujući u odnosu na Oca i na njegov plan, jest Crkva u svojoj punini.

II.

1. Imajući u vidu Novi Zavjet primjetit će se prije svega da Crkva označuje »mjesnu« stvarnost. Crkva postoji u povijesti kao mjesna Crkva. U jednoj pokrajini radije se govori o Crkvama, u množini. Radi se uvijek o Crkvi Božjoj, ali u jednom mjestu.

Crkvu dakle koja postoji u jednom mjestu nisu oblikovale, u korjenitom smislu, osobe koje se okupljaju da je uspostave. Postoji »nebeski Jeruzalem«, koji »silazi od Boga«, zajedništvo koje utemeljuje samu zajednicu. Crkvu tvori slobodan dar, dar novoga stvorenja.

Uostalom, jasno je da se Crkva »koja jest« u jednom mjestu očituje kao takva kad je »zajedno«. Ta sama zajednica, kojoj su elementi i zahtjevi naznačeni u Novom Zavjetu, potpuno je takva kad je euharistijska *synaxis* (sastanak). Naime, kad mjesna Crkva slavi Euharistiju, događaj što se »jednom zauvijek« zbija, ponazočuje se i očituje. Stoga u mjesnoj Crkvi ne postoji muško i žensko, rob i slobodnjak, Židov i Grk. Tako se ostvaruje novo jedinstvo koje nadilazi podjele i ponovno uspostavlja zajedništvo u jednom Tijelu Kristovu. To jedinstvo nadilazi psihološko, rasno, sociopolitičko ili kulturno jedinstvo. To je »zajedništvo Duha Svetoga« koje okuplja raspršene sinove Božje. Novost krštenja i potvrde donosi tada sav svoj plod. Snagom Tijela i Krvi Gospodina, ispunjena Duhom Svetim, liječi se grijeh koji neprestano napada kršćane, priječeći dinamizam »života za Boga u Kristu Isusu« primljen u krštenju. To također vrijedi i s obzirom na grijeh podijeljenosti, kojega svi oblici proturječe Božjem planu.

Treba se prisjetiti jednog od najvećih tekstova: 1 Kor 10, 15—17: jedan kruh, jedan kalež, jedno Tijelo Kristovo u mnoštvu članova. To otajstvo jedinstva u ljubavi više osoba jest upravo novost trojstvene *koinonije* koja se u Crkvi daje ljudima putem Euharistije. To je cilj spasovnog djela Kristova, izlivena u posljednjim vremenima nakon Duhova.

Stoga Crkva nalazi svoj uzor, svoj izvor i svoju svrhu u tajni jednoga Boga u trima Osobama. Štoviše, shvaćena u svjetlu Trojstvene tajne, Euharistija je mjerilo funkcioniranja svega crkvenoga života, a ustanovni elementi moraju samo vidljivo odražavati tajanstvenu stvarnost.

2. Odvijanje euharistijskog slavlja mjesne Crkve pokazuje kako se *koinonia* ostvaruje u Crkvi koja slavi Euharistiju. U euharistijskom slavlju zajednice koja aktivno okružuje biskupa ili svećenika u zajedništvu s njime, očituje slijedeće vidove koji se međusobno isprepliću, iako različiti momenti slavlja ističu jedan ili drugi vid.

Koinonia je *eshatološka*. Ona je novost koja dolazi u posljednjim vremenima. Stoga u Euharistiji kao u životu Crkve sve počinje obraćenjem i pomi-

renjem. Euharistija pretpostavlja obraćenje (*metanoia*) i ispovijedanje (*exomologesis*) koje inače izvan Euharistije imaju svoj vlastiti sakramentalni izraz. Ali i Euharistija otpušta i ozdravlja grijeh, jer je ona sakramenat bogoobličeni ljubavi Očeve, po Sinu u Duhu Svetom.

Ali ta je *koinonia* isto tako *kerigmatska*. To se događa na sinaksi ne samo jer slavije »navješćuje« događaj otajstva, nego i zato što ga ono posadašnjuje u Duhu. To uključuje navještaj Riječi zajednici i odgovor vjere svih. Tako se odjelotvoruje zajedništvo zajednice u *kerigmi*, dakle jedinstvo u vjeri. Ortodoksija (pravovjernost) jest bitno nerazdvojiva od euharistijske *koinonije*. Ta se pravovjernost izražava na najjasniji način naviještanjem simbola vjere koji sažima apostolsku predaju kojoj je biskup svjedok snagom svoga nasljedstva. Tako je Euharistija, neodvojivo, sakramenat i riječ, jer u njoj utjelovljena Riječ posvećuje u Duhu. Stoga cijela liturgija, a ne samo čitanje Svetoga Pisma, predstavlja navještaj riječi koja poprima oblik doksologije i molitve. I obrnuto: naviještena riječ jest utjelovljena i sakramentalizirana Riječ.

Koinonia je u isto vrijeme i *službenička* i *pneumatološka*. Stoga je euharistija njezino očitovanje *par excellence*. Čitava zajednica, svatko prema svome stupnju, jest *leiturgos koinonije*, a ona je to samo pomoću Duha Svetoga. Iako je to dar Trojstvenoga Boga, *koinonia* je također odgovor ljudi, koji u vjeri što dolazi od Duha i od Riječi, ostvaruju zvanje i poslanje primljeno krštenjem da postanu, svatko prema svome položaju, živi udovi Tijela Kristova.

3. Biskupska se služba ne iscrpljuje u taktičnoj ili pragmatičnoj ulozi (predsjednik je svakako potreban); to je organska funkcija. Biskup prima dar biskupske milosti (1 Tim 4, 14) u sakramentu posvećenja preko biskupa koji su ga opet primili zahvaljujući neprekinutu nasljedstvu biskupskih *hirotonija* sve tamo od svetih apostola. Sakramentom ređenja Duh Gospodnji biskupu »podjeljuje«, ne juridički, kao neko puko prenošenje vlasti, nego na sakramentalan način *exousiju* služitelja koju je Sin primio od Oca i ljudski je prihvatio svojim pristankom u Muci.

Funkcija biskupa strogo je vezana uz euharistijsku zajednicu kojoj predsjedava. Euharistijsko jedinstvo mjesne Crkve uključuje zajedništvo između predsjedatelja i naroda kojem on prenosi riječ spasenja i darove pretvorene u Euharistiju. Ali služitelj je također onaj koji »prima« od svoje Crkve, koja je vjerna predaji, riječ koju prenosi. I veliki zagovor koji uzdiže prema Ocu nije drugo doli zagovor cijele njegove Crkve koja je s njime. Kako Crkva ne može biti odijeljena od svoga biskupa, tako ni biskup ne može biti odijeljen od svoje Crkve.

Biskup je u središtu mjesne Crkve kao služitelj Duha da razlikuje karizme i da se brine oko njihova vršenja u slozi za dobro svih, u vjernosti apostolskoj predaji. On se stavlja u službu inicijativā Duha tako da im ništa ne bude zaprekom da doprinesu izgradnji *koinonije*. On je službenik jedinstva, služitelj Krista Gospodina, kojemu je poslanje da »skuplja u jedinstvo sinove Božje«. I budući da Euharistija izgrađuje Crkvu, biskup, opremljen milošću svećeničke službe, predsjedava Euharistiji.

Ali to se predsjedanje treba pravo shvatiti. Biskup predsjedava prinosu cijele svoje zajednice. Posvećujući darove da postanu Tijelo i Krv što ih zajednica prikazuje, biskup slavi ne samo za nju, s njom i u njoj, nego i po toj zajednici. Tako se on ukazuje kao službenik Kristov izgrađujući jedinstvo njegova Tijela i stvarajući zajedništvo njegovim Tijelom. Sjedinjenje zajednice s njime jest prije svega u redu *mysteriona*, ne prvenstveno juridičkoga reda. To je sjedinjenje izraženo u Euharistiji koja se produžuje i ponazočuje u cjelini »pastoralnih« odnosa učiteljstva, uprave i sakramentalnoga života. Crkvena je zajednica tako pozvana da bude početak obnovljene ljudske zajednice.

4. Postoji duboko *zajedništvo* između biskupa i zajednice u kojoj mu Duh daje odgovornost za Crkvu Božju. Stara je to predaja prikladno izražavala slikom svadbe. Ali to se zajedništvo smješta u okvir zajedništva s apostolskom zajednicom. U prvotnoj predaji (kako posebno svjedoči *Apostolska predaja* Hipolitova) biskup izabran od naroda, koji jamči njegovu apostolsku vjeru, u skladu s onim što ispovijeda mjesna Crkva, prima službeničku milost Kristovu po Duhu u molitvi zajednice i polaganjem ruku (hirotonijom) su-

sjednih biskupa, svjedokâ vjere njihovih mjesnih Crkava. Njegova karizma, koja izravno potječe od Duha, podijeljena mu je u apostolstvu njegove Crkve (vezana uz vjeru apostolske zajednice) i u apostolstvu drugih Crkava koje predstavljaju njihovi biskupi. Time se njegova služba ucjepljuje u katolištvo Crkve Božje.

Apostolsko nasljedstvo znači nešto više od pukog prenošenja vlasti. To je nasljedstvo u Crkvi, svjedokinji apostolske vjere, u *zajedništvu* s drugim Crkvama, svjedokinjama iste apostolske vjere. *Sedes (katedra)* igra glavnu ulogu u ucjepljenju biskupa u samo središte crkvenog apostolstva. S druge strane, biskup jednom zaređen postaje u svojoj Crkvi jamac apostolstva: onaj koji u krilu zajedništva Crkava predstavlja to apostolstvo, svoju vezu s drugim Crkvama. Zato se u njegovoj Crkvi Euharistija može slaviti *istinski* samo ako joj predsjedaju on ili svećenik u *zajedništvu* s njime. Spomen njegova imena u kanonu jest bitan.

Po službi svećenikâ, zaduženih da predsjedaju životu i euharistijskom slavlju zajednicâ koje su im povjerene, te zajednice rastu u *zajedništvu* sa svim zajednicama za koje biskup ima u prvom redu odgovornost. U sadašnjoj situaciji sama biskupija jest *zajedništvo* euharistijskih zajednica. Jedna od bitnih funkcija svećenika jest u tome da ih stave u odnos s biskupovom Euharistijom i da ih hrane apostolskom vjerom kojoj je biskup svjedok i jamac. Svećenici također trebaju bdjeti nad tim da kršćani, hranjeni Tijelom i Krvlju onoga koji je život svoj dao za svoju braću, budu istinski svjedoci bratske ljubavi u uzajamnoj žrtvi koja se hrani žrtvom Kristovom. Naime, po riječi apostola: »Tko vidi brata svoga u potrebi pa zatvori pred njim srce svoje — kako ljubav Božja ostaje u njemu« (1 Iv 3, 17).

Euharistija određuje kršćanski način kako doživljavati vazmeno otajstvo Kristovo i dar Duha. Zahvaljujući Euharistiji događa se duboka preobrazba ljudske egzistencije koja je stalno sučeljena s kušnjom i patnjom.

III.

1. Tijelo je Kristovo jedno. Postoji, dakle, samo jedna Crkva Božja. Istovjetnost jedne euharistijske zajednice s drugom dolazi odatle što sve slave istom vjerom isti spomen-čin; što sve blagujući isto Tijelo i pijući iz istoga Kaleža, postaju jedno te isto Tijelo Kristovo kojem su se ucijepile po krštenju. Ako postoje mnogostruka slavlja, postoji ipak samo jedno jedincato slavlje otajstvo na kojem sudjeluju. Osim toga, kad vjernik blaguje Tijelo i Krv Gospodnju, on ne prima dio Krista, nego svega Krista.

Isto tako mjesna Crkva, koja slavi Euharistiju oko biskupa nije dio Tijela Kristova. Mnoštvo mjesnih *sinaksa* ne dijeli Crkvu, nego joj naprotiv očituje sakramentalno jedinstvo. Kao što postoji zajednica apostola okupljenih oko Krista, tako je svaka euharistijska zajednica ustvari sveta Crkva Božja, Tijelo Kristovo, u zajednici s prvom zajednicom učenika i sa svim zajednicama koje po svijetu slave ili su slavile spomen-čin Gospodnji. Ona je također u zajedništvu sa zajednicom svetih u nebu na koju svako slavlje podsjeća.

2. Daleko od toga da bi se isključila različitost ili mnoštvo, *koinonia* to pretpostavlja i ozdravlja rane podijeljenosti nadilazeći je u jedinstvu.

Budući da je Krist jedan za mnoge, tako u Crkvi, koja je njegovo Tijelo, jedan i mnogi, opći i mjesni jesu nužno istovjetni. Još dublje, kako je jedan jedincati Bog zajedništvo Triju Osoba, tako je jedna jedincata Crkva zajedništvo mnogih zajednica, a mjesna Crkva zajedništvo osoba. Jedna jedincata Crkva poistovjećuje se s *koinonijom* Crkve. Jedinstvo i mnogostrukost ukazuju se do te mjere povezani da ne bi moglo jedno bez drugoga. To je bitan odnos Crkve koju ustanove čine vidljivom, i tako reći, povijesnom.

3. Budući da se katolička Crkva očituje u sinaksisu mjesne Crkve, osobito se dva uvjeta moraju ostvariti da bi mjesna Crkva koja slavi Euharistiju doista bila Crkvom zajedništva.

a) Naime, istovjetnost između otajstva Crkve koje se doživljava u mjesnoj Crkvi i otajstva Crkve koje je doživljavala prvotna Crkva — katolištvo u vremenu — jest od temeljne važnosti. Crkva je apostolska po tome što je utemeljena i stalno podržavana u otajstvu spasenja objavljenog u Isusu Kristu, i prenesenog u Duhu od onih koji su mu bili svjedoci, apostoli. Njezine će članove suditi Krist i apostoli (usp. Lk 22, 30).

b) Uzajamno priznanje, danas, između jedne mjesne Crkve i drugih Crkava jest također od bitnog značenja. Svatko treba priznati u drugome, po mjesnim posebnostima, istovjetnost otajstva Crkve. To je stvar međusobna priznanja katolištva kao zajedništva u cjelini otajstva. To priznanje postoji prije svega na pokrajinskoj razini. Zajedništvo u istom patrijarhatu ili u nekom drugom obliku pokrajinskoga jedinstva jest prije svega očitovanje života Duha u istoj kulturi ili u istim povijesnim uvjetima. Ono također uključuje jedinstvo svjedočanstva i poziva na vježbu u bratskoj opomeni u poniznosti. To zajedništvo u istoj pokrajini treba prijeći u zajedništvo među sestrinskim Crkvama.

Ali to uzajamno priznanje jest istinsko samo pod uvjetima izraženim u anafori sv. Ivana Zlatoustog i u prvim antiohijskim anaforama. Jedno je zajedništvo u istoj *kerigmi*, dakle u istoj vjeri. Taj se zahtjev, sadržan već u krštenju, izražava u euharistijskom slavlju, ali uz to treba i volja za zajedništvom u ljubavi i u služenju (*agape* i *diakonia*), ne samo riječima nego i djelima.

I ustrajnost kroz povijest i uzajamno priznanje na poseban način dozivaju u pamet, u trenutku euharistijskog sastanka, spomen na svete u kanonu i na odgovorne za Crkvu na diptisima. Zato je shvatljivo što ovi potonji predstavljaju znakove katoličkoga jedinstva u euharistijskom zajedništvu; oni su odgovorni, svaki na svome mjestu, da čuvaju zajedništvo u općoj simfoniji Crkava i njihovu zajedničku vjernost apostolskoj predaji.

4. Stoga se u tim Crkvama nalaze veze zajedništva koje naznačuje Novi Zavjet: *zajedništvo* u vjeri, nadi i ljubavi; *zajedništvo* u sakramentima; *zajedništvo* u različitim karizmama; *zajedništvo* u pomirenju; *zajedništvo* u služenju. Tvorac je toga zajedništva Duh uskrsloga Gospodina. Po njemu sveopća, katolička, Crkva ujedinjuje različitost ili mnoštvo postižući jedan od svojih bitnih elemenata. To katolištvo predstavlja ispunjenje molitve iz 17. glave Ivanova Evanđelja, koja je preuzeta u euharistijskim epiklezama.

Privrženost apostolskom zajedništvu povezuje sve biskupe zajedno, povezujući *episkopé* mjesnih Crkava s apostolskim zborom. Oni također tvore zbor ukorijenjen po Duhu u ono »jednom zauvijek« apostolskog skupa, jedincatoga svjedoka vjere. To znači ne samo da moraju biti sjedinjeni međusobnom vjeron, ljubavlju, poslanjem i pomirenjem, nego i da sudjeluju na istoj odgovornosti i na istoj službi Crkve. Budući da se u mjesnoj Crkvi ostvaruje opća Crkva, nijedan biskup ne može odijeliti brigu za svoju Crkvu od brige za opću Crkvu. A kad sakramentom reda prima dar Duha za *episkopé* jedne mjesne Crkve, on tim istim činom prima karizmu Duha za *episkopé* cijele Crkve. U Božjem narodu on vrši tu *episkopé* u *zajedništvu* sa svim biskupima *hic et nunc* odgovornima za Crkve i u zajedništvu sa živom predajom koju su prijašnji biskupi prenijeli. Nazočnost biskupa iz susjednih sjedišta na njegovu biskupskom ređenju »sakramentalizira« i odjelotvoruje to *zajedništvo*. Tako se rađa stapanje vlastite brige za mjesnu zajednicu s brigom za Crkvu razasutu po svoj zemlji. *Episkopé* sveopće Crkve Duh je povjerio cjelini mjesnih biskupa koji su u *zajedništvu* jedni s drugima. To se *zajedništvo* izražava tradicionalno u koncilskoj praksi. Naknadno ćemo ispitati kako se ta praksa shvaća i ostvaruje u perspektivi koju smo tek naznačili.

München, 6. srpnja 1982.